

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

УДК 330.341.1

Вербицька Г.Л.

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва

Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація. У статті проаналізовано різноманітні трактування поняття «інноваційний потенціал» та систематизовано їх за виділеними підходами. Уточнено сутність категорії «інноваційний потенціал». Ураховуючи багатокomпонентність інноваційного потенціалу, виявлено його ресурсні складові та розкрито їхній зміст.

Ключові слова: інноваційний потенціал; інновація; інноваційна діяльність; ресурси; підходи.

Аннотация. В статье проанализированы различные трактовки понятия «инновационный потенциал» и систематизировано их за выделенными подходами. Уточнена сущность категории «инновационный потенциал». Учитывая многокомпонентность инновационного потенциала, выявлены его ресурсные составляющие и раскрыто их содержание.

Ключевые слова: инновационный потенциал; инновации; инновационная деятельность; ресурсы; подходы.

Annotation. The article analyzes different interpretations of the concept "innovative potential" and classified them with the selected approaches. It specifies the essence of the category "innovative potential". Given the complexity of the innovative potential of identified resource components and disclosed their content.

Keywords: innovative potential; innovation; innovative activity; resources; approaches.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах глобалізації економічне зростання вітчизняних підприємств неможливе без впровадження інновацій. Інновації є запорукою успішної діяльності підприємства на ринку, забезпечують його фінансову

стабільність. Індикатором спроможності підприємства до здійснення інноваційної діяльності є інноваційний потенціал. Без його належного рівня неможливо досягти бажаного рівня ефективності інноваційної діяльності, втілити в життя необхідну інноваційну стратегію. В зв'язку з цим актуальною є проблема дослідження методичних засад формування інноваційного потенціалу підприємства.

Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Вивченням проблем формування інноваційного потенціалу підприємств присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема варто відзначити І.Т. Балабанова [1], А.В. Гриньова [2], В.М. Гуніна [12], Н.С. Краснокутську [5], Л.І. Федулову [13], Н.І. Чухрай [14], К. Фрімена [18], З.Є. Шершньову [16], Й. Шумпетера [17].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Однак, незважаючи на велику кількість наукових робіт, в економічній літературі не сформувався єдиного підходу до розуміння поняття «інноваційний потенціал» та його складових.

Формування цілей статті (постановка завдання). Основними цілями дослідження є:

- проаналізувати різноманітні трактування поняття «інноваційний потенціал» та систематизувати їх за виділеними підходами;
- уточнити сутність категорії «інноваційний потенціал»;
- виявлено його ресурсні складові інноваційного потенціалу та розкрито їхній зміст.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результа-

тів. Термін «потенціал» походить від французького слова *potential*, що перекладається як «приховані можливості». Інноваційний потенціал є комплексною характеристикою спроможності підприємства до інноваційної діяльності. Поняття «інноваційний потенціал» в економічну науку було введено англійським економістом К. Фріменом в 70-х роках ХХ століття для характеристики процесу, який забезпечує ріст системи за рахунок нововведень. Під нововведеннями Фрімен розумів комплекс заходів по розробці, освоєнню, експлуатації та вичерпанню виробничо-економічного і соціального потенціалу, що лежить в основі нововведень [18].

В сучасній економічній літературі існує багато різноманітних трактувань поняття «інноваційний потенціал», які можна звести в чотири групи: ресурсний підхід, при якому інноваційний потенціал трактується як сукупність ресурсів; структурний підхід, згідно якого інноваційний потенціал розглядається в поєднанні з іншими потенціалами; результативний підхід, відповідно до якого інноваційний потенціал є здатністю створювати нову вартість; потенційний підхід вказує, що інноваційний потенціал є сукупністю можливостей, завдяки яким підприємство готове до здійснення інноваційної діяльності (табл. 1).

Виконані дослідження довели, що комплексно охарактеризувати інноваційний потенціал, можна тільки, враховуючи ресурсний, структурний, результативний та потенційний підходи, що дасть змогу всесторонньо розкрити це поняття. Під інноваційним потенціалом ми пропонуємо розуміти сукупність ресурсів, необхідних для реалізації наявної та потенційних інноваційних стратегій, метою яких є створення конкурентоспроможних інновацій у взаємодії з ринковим потенціалом.

Основою інноваційного потенціалу підприємства є його ресурси. З точки зору ресурсної складової інноваційний потенціал має таку структуру:

- інтелектуальні ресурси, які включають різноманітні види нематеріальних активів (патенти, ліцензії, права на знаки для товарів і послуг, гудвіл, ноу-хау, торговельні марки, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, комерційні таємниці);
- кадрові ресурси, які характеризуються загальною кількістю працівників на підприємстві, їх структурним поділом за видами діяльності в інноваційному процесі, кваліфікаційним рівнем;
- інформаційні ресурси, які складаються з баз даних, ЕОМ, комп'ютерних програм, які пришвидшують автоматичний обмін інформацією між учасниками інноваційного процесу;

- фінансові ресурси є важливою складовою інноваційного потенціалу, адже здійснення інноваційної діяльності неможливе без надходження необхідних грошових потоків на кожному з етапів інноваційного процесу. До складу фінансових ресурсів відносять: власні кошти підприємств, кредити банків, кошти замовників, вітчизняні та закордонні інвестиції, кошти з державного та місцевого бюджетів;

- виробничо-технологічні ресурси являють собою сукупність виробничих і невиробничих приміщень, допоміжного виробництва, рухомого складу, під'їзних шляхів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, енергії, технічного і технологічного оснащення для виробництва інноваційної продукції;

- науково-дослідні ресурси включають приміщення, устаткування науково-дослідних лабораторій та їх кадровий потенціал.

Суттєвий вплив на інноваційний потенціал вітчизняних підприємств здійснюють зовнішні чинники. Так в інноваційному рейтингу *Global Innovation Index 2015* Україна опинилася на 64-й сходинці із 141 країн, опинившись між Сербією і Сейшельськими островами, піднявшись в порівнянні з 2013 р. на 7 сходинок [20]. *Global Innovation Index* оцінює рівень розвитку інновацій, в тому числі інноваційний потенціал країн, їх витрати на інновації та результат прикладених зусиль. У рейтингу конкурентоспроможності, що його складає Всесвітній економічний форум *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, Україна опинилася на 76 місці серед 144 країн світу – між Словаччиною та Хорватією. У цьому рейтингу враховуються дванадцять показників: інноваційний потенціал, якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічний рівень, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність підприємств [19].

Такий стан речей ставить перед вітчизняними промисловими підприємствами завдання підвищити рівень інноваційного потенціалу. Під «рівнем інноваційного потенціалу», ми не розглядаємо просте накопичення ресурсів, адже обсяг інноваційний потенціалу будь-якого суб'єкта господарювання залежить від специфіки і масштабів його діяльності, а визначаємо його як реальні інноваційні можливості підприємства, сприятливість до нововведень та інноваційну активність.

Таблиця 1

Дефініції поняття «інноваційний потенціал»

№ з/п	Автори	Трактування поняття
1	2	3
1. Ресурсний підхід		
1.1	І.Т. Балабанов	Інноваційний потенціал – це комплекс різноманітних видів ресурсів, зокрема фінансових, інформаційних, матеріальних, інтелектуальних тощо, які потрібні для проведення інноваційної діяльності [1].
1.2	Д.І. Кокурін	Інноваційний потенціал – це невикористані, потаємні можливості нагромаджених ресурсів, які є змога застосувати для здобуття цілей підприємства [4].
1.3	Л.К. Шаміна	Інноваційний потенціал – це характеристика підприємства, що віддзеркалює наявність у підприємства наукових кадрів та працівників високої кваліфікації, сприймання зовнішніх інновацій і можливість здійснення нововведень у власному виробництві чи організаційній структурі [15].
1.4	А.В. Савчук	Інноваційний потенціал – це комплекс ресурсів підприємства, які можна використати при здійсненні інноваційної діяльності [10].
1.5	А.В. Гриньов	Інноваційний потенціал – сукупність матеріальних та нематеріальних активів, які існують на підприємстві та застосовуються при здійсненні інноваційної діяльності [2].
2. Структурний підхід		
2.1	А.І. Ніколаєв	Інноваційний потенціал – це система факторів і умов, необхідних для здійснення інноваційного процесу [8]
2.2	М.В. Ситницький	Інноваційний потенціал є лише складовою загального економічного потенціалу підприємства, проте з іншого боку, кожна зі складових потенціалу підприємства забезпечує його інноваційну складову [11]
2.3	С.М. Ілляшенко	Інноваційний потенціал – це частина економічного потенціалу, що забезпечує розвиток науки і техніки і впровадження їх досягнень в економіку, забезпечуючи тим самим зростання [9]
2.4	Є.П. Маскайкін, Т.В. Арцер	Інноваційний потенціал – це сукупність виробничо-технологічного, трудового, фінансового, організаційно-управлінського і інтелектуального потенціалів [7]
3. Результативний підхід		
3.1	Н.І. Чухрай	Інноваційний потенціал – це спроможність утворювати нову вартість завдяки цільовому поєднанню матеріальних та нематеріальних активів, що гарантує інноваційний розвиток підприємства [14].
3.2	М.С. Данько	Інноваційний потенціал відображає завершальну частину виробничого циклу і його реальні пропускні можливості, що істотно позначаються на кінцевому результаті [3]
4. Потенційний підхід		
4.1	Є.В. Лапін	Інноваційний потенціал – це можливість здійснювати інновації власними силами чи купляти їх із сторони [6].
4.2	Н.В. Краснокутська	Інноваційний потенціал – це спроможність і готовність любого підприємства до втілення інноваційного процесу [5].
4.3	В.М. Гунін, В.П. Баранчев, В.А. Устинов, С.Ю. Ляпіна	Інноваційний потенціал – це ступінь готовності втілити в життя завдання, які дають можливість досягти покладеної інноваційної мети, тобто ступінь готовності до впровадження інновацій [12].
4.4	З.Є. Шершньова	Інноваційний потенціал – це множина факторів і обставин, які потрібні для реалізації інноваційного процесу. Його основу становлять можливості, які має підприємство для здійснення інноваційної діяльності [16].
4.5	Л.І. Федулова	Інноваційний потенціал – це ступінь готовності підприємства реалізувати завдання, завдяки яким можна досягти покладеної інноваційної мети, тобто рівень готовності до здійснення інноваційного проекту [13].

Примітка: систематизовано автором

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Значення інноваційної діяльності для підприємств у сучасних умовах постійно зростає. Достатній інноваційний потенціал є основною умовою їх інноваційного розвитку, необхідною для реалізації ринкових можливостей, що відкривається перед ними. У результаті проведених досліджень було виявлено відсутність єдиного підходу до визначення поняття «інноваційний

потенціал» та його складових. Такий стан речей значно ускладнює процес його формування та утримання на оптимальному якісному і кількісному рівнях. Авторський підхід до визначення поняття «інноваційний потенціал» дає можливість більш ґрунтовно визначити його сутність та структуру. Результати дослідження стануть основою для розробки методичних положень та рекомендацій щодо оцінювання інноваційного потенціалу підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балабанов И.Т. *Инновационный менеджмент* / И.Т. Балабанов. – СПб: Питер, 2000. – 208 с.
2. Гриньов А.В. *Організація та управління науково-дослідними і дослідно-конструкторськими розробками на підприємстві: монографія* / А.В. Гриньов. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 188 с.
3. Данько М.С. *Інноваційний потенціал у промисловості України* / М. Данько // *Економіст*. – 1999. – № 10. – С. 26-32.
4. Кокурин Д.И. *Инновационная деятельность: учеб. пособ.* / Д.И. Кокурин. – М.: Экзамен, 2001. – 576 с.
5. Краснокутська Н.В. *Інноваційний менеджмент: навч. посібник* / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
6. Лапин Е.В. *Экономический потенциал предприятия: монография* / Е.В. Лапин – Сумы: ИТД. «Университетская книга», 2002. – 310 с.
7. Маскайкин, Е. П. *Инновационный потенциал региона: сущность, структура, методика оценки и направления развития* / Е. П. Маскайкин, Т. В. Арцгер // *Вестник ЮУрГУ*. – 2009. – №21. – С.47-53.
8. Николаев А.И. *Инновационное развитие и инновационная культура* / А.И. Николаев // *Наука и наукознание*. – 2001. – № 2. – С.55.
9. *Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: моногр.* / [за заг. ред. С.М. Ілляшенка]. – Суми : ВТД «Університет. книга», 2005. – 582 с.
10. Савчук А.В. *Теоретические основы анализа инновационных процессов в промышленности: монография* / А.В. Савчук. – Донецк: ИЗП НАН Украины. Институт экономики промышленности, 2003. – 448 с.
11. Ситницький М. В. *Вплив інноваційного потенціалу на стратегічну гнучкість підприємства* / М. В. Ситницький // *Статистика України*. – 2007. – № 1. – С. 43–47.
12. *Управление инновациями: 17 – модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 7* / В.Н. Гунин, В.П. Баранчев, В.А. Устинов, С.Ю. Ляпина. – М.: Инфра-М, 2000. – 272 с.
13. Федулова Л.І. *Оцінка інноваційного потенціалу економічного розвитку регіону як складова його стратегії* / Л.І. Федулова // *Проблеми науки*. – 2004. – №12. – С.9 – 14.
14. Чухрай Н.І. *Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення: монографія* / Н.І. Чухрай. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2002. – 315 с.
15. Шамина Л.К. *Инновационный потенциал предприятия* / Шамина Л.К. // *Инновации*. – 2007. – №9. – С. 58 – 60.
16. Шершньова З.Є. *Стратегічне управління: підручник* / З.Є. Шершньова. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.
17. Шумпетер Й. *Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла экономической конъюнктуры* / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1992. – 231с.
18. Freeman C. *The economics of industrial innovation*. – London : Campus Verlag, 1982. – 448 p.
19. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.
20. *The Global Innovation Index* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/content/page/data-analysis>